ДИДАКТИКА

УДК 378.147.88’811.111

ВИКОРИСТАННЯ ХУДОЖНЬОГО АНГЛОМОВНОГО ТЕКСТУ ДЛЯ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ (НА ПРИКЛАДІ ОПОВІДАНЬ Р. СТАУТА)

К.П.Бабенко

У статті розглядається проблема розвитку в студентів немовного факультету здатності до творчого осмислення художнього тексту. Аналізуються психолого-педагогічні особливості засвоєння інформації студентами. Пропонуються активні прийоми розвитку творчого мислення за допомогою художніх англомовних текстів, а саме: аналіз поведінки персонажів; схематичне зображення стосунків героїв; виразне читання уривків із текстів, в яких характеризуються обрані персонажі; поглиблене прочитання художнього тексту. Також застосовуються прийоми, які розвивають здатність до нестандартного вирішення проблеми: пошук у тексті рис характеру, описів зовнішності певної особи; аналізування становища та настрою героя; доповнення знайдених подробиць власними спостереженнями; колективні спостереження над стилем письменника; комплексна характеристика певного персонажу; переказ тексту від імені обраного літературного героя. Вказані прийоми сприяють активному засвоєнню нової лексики, систематизації та вдосконаленню лексичних і граматичних навичок із англійської мови, вдосконаленню творчого мислення та творчої уяви.

Ключові слова: *аналіз художнього твору, домашнє читання, інтерпретація, осмислення прочитаного, творче мислення, художній твір.*

THE USE OF LITERARY ENGLISH TEXTS FOR DEVELOPMENT OF CREATIVE THINKING OF STUDENTS (ON THE EXAMPLE OF R. STOUT STORIES)

K.P.Babenko

Summary. *The article is directed to solve the problem of students’ capability to the creative thinking of the artistic work. There is an analysis of psychological and pedagogical patterns of learning information by the students of nonlinguistic faculty. The authoress proposes active methods of developing of the creative thinking with the help of English artistic works. There are such methods as: the analysis of character’s behaviour; schematic representation of hero’s relations; expressive reading of extracts, which show what the selected characters are like; profound reading of the artistic work. There are such methods of this kind which help to fulfill the tasks in original way: searching the streaks and description of given person’s appearance in the text; the analysis of the character’s state and mood. For the further development of students’ capability of the creative thinking of the artistic work is utilized rather interesting method like this: making additions to the details whish have found already in the text, and these additions are own students’ observation at that. Other productive methods are: collective observations at an author’s manner; complex description of the given hero; retelling the text from the name of the elected personage. Last mentioned method is much more effective in case of using the schemes and the table. These tools give students basic sketch about the main characteristic features of the heroes. Creative using of contents of the artistic work for Home Reading is conducive to the active mastering of new vocabulary. Active methods help to systematize and improve lexical and grammatical skills in English. Make using of English artistic works promotes to upgrade students’ creative thinking and creative imafination.*

Keywords: *the analysis of the artistic work, Home Reading, interpretation, learning information, the creative thinking, the artistic work.*

Сучасні умови викладання іноземної мови у вищих навчальних закладах неспеціального профілю вимагають комплексного підходу до вивчення цієї дисципліни. Читання текстів іноземною мовою сприяє розвитку творчого мислення студентів. Як наслідок, студенти намагаються висловити власну думку про прочитане англійською мовою. Прагнення до висловів потребує глибокого засвоєння лексико-граматичного складу іноземної мови. Також студенти оволодівають певними ідіоматичними виразами й теж використовують їх у обговоренні прочитаного тексту. Сучасні педагоги пропонують використовувати на заняттях із іноземної мови художні тексти. І.А.Бєрднікова вважає, що англомовний текст допомагає розвитку критичного мислення студентів [2, 84]. Г.В.Макотрова та А.С.Мельнікова пропонують за допомогою англомовних текстів розвивати навчально-пошукову культуру реципієнтів [4, 81]. Т.В.Починок зауважує, що текст допомагає в процесі формування соціокультурної компетенції [6, 18]. Ю.В.Новікова та О.Г.Полякова використовують літературний твір для вдосконалення творчих здібностей студентів [5, 10].

© К.П.Бабенко

Творче мислення є елементом творчих здібностей людини. Творче мислення дає можливість по-новому розв'язувати проблемну ситуацію [10]. Творче мислення виявляє себе також і в читацькій діяльності особистості. У процесі творчого мислення народжується креативне рішення проблеми, що розв'язується. Розвиток творчого мислення свідчить про здатність особи визначати зв'язки між різними явищами. Одночасно людина намагається встановити різні взаємозв'язки між одними й тими самими явищами. Розвинуте творче мислення допомагає знайти принципово новий підхід до проблеми [9]. Творче вирішення проблеми – це низка емоційно-мотиваційних станів, оперативне формулювання нових цілей, що раніше не були встановлені. Творче мислення передбачає наявність саморефлексії – критичного аналізу процесу мислення та його результатів. Одним із компонентів творчого мислення є уява.

Методичною **проблемою** є те, що студенти, маючи здатність до творчого мислення, не завжди можуть оперувати власними навичками. Невміння застосовувати уявні образи для розв'язання проблеми заважає загальному розумінню проблемного питання.

Студентам молодших курсів було запропоновано для прочитання оповідання американського письменника Рекса Стаута [8]. На практичних заняттях із дисципліни «Іноземна мова (англійська)» здійснювалося обговорення прочитаних творів. Особлива увага зверталося на письмові завдання та завдання з розвитку усного мовлення. Укладач посібника пропонує переказати твір від імені персонажа, скласти діалог між героями певного твору, описати різнопланові уявні ситуації із відображенням подальших подій із життя того чи іншого персонажа.

Фабула оповідань нескладна. Персонажі взаємопов'язані між собою або родинними, або духовними, або суперницькими стосунками. Наявні своєрідні «трикутники» відношень. Але саме ці «трикутники» студенти не одразу помічають або не виокремлюють зовсім.

Студентам було запропоновано проаналізувати взаємовідношення героїв та пояснити причини зміни взаємин героїв. Виявилося, що в деяких оповіданнях дійсно по три персонажі. За спостереженнями студентів, третя дійова особа намагається розірвати пару, тобто пара відчуває сильний негативний вплив. Так, в оповіданні «A Tyrant Abdicates» домогосподарка намагається розлучити хлопця та дівчину. Те ж саме хоче зробити капітан шхуни (оповідання «Rose Orchid»), мимовільно робить детектив (оповідання «Jonathan Stannard's Secret Vice»). У кожному разі пара, відчуваючи міцну протилежну сутність, тяжіє до розпаду. Але любов перемагає, і людина, що відчувала негативні емоції і бажала зла, змінюється сама під впливом позитиву. Цікаво, що любов персонажів Стаута не є нерозсудливою. Герої керуються і розумом також.

Звертаємо увагу студентів, що в двох оповіданнях, «An Agacella Or» та «The Pay Yeoman», стосунки між героями змінюються протягом певного проміжку часу. Колективні спостереження систематизуються в таблицю (див. табл. 1).

Таблиця 1

Зміна стосунків між героями оповідань Р. Стаута

Назва оповідання	**Головні герої**	**Хто протистоїть парі**
A Tyrant Abdicates	Boy, Girl	Mrs. Coit
An Agacella Or	Mrs. Wheeler, her daughter Cecily	George Stafford
	George Stafford, Cecily	Mrs. Wheeler, Cecily's mother
Jonathan Stannard's Secret Vice	Mrs. Stannard, her husband Mr. Stannard	Mr. Pearson – a detective
Rose Orchid	Hurley (James Moser – Chief Yeoman, a deserter from the *Helena*), his wife Rita	Lieutenant-Commander Reed – the captain of the *Helena*
The Pay Yeoman	Paymaster Garway Ross, his Yeoman Martin	Martin's mother
	Yeoman Martin, Martin's mother	Paymaster Garway Ross

Ще одна цікава особливість стилю письменника – полярність відчуттів, відношень та стосунків. Якщо два героя – позитивно налаштовані люди, третій обов'язково займає негативну позицію. Або навпаки, дві негативних особистості намагаються впливати на позитивну. Цікаво, що полярність «позитив-негатив» змінюється між стосунками персонажів у залежності від обставин. Стосунки героїв можна схематично показати у вигляді трикутника. На вершині трикутника знаходиться дійова особа, яка духовно тисне на пару. Можна схематично показати зміну стосунків (див. схеми 1, 2, 3).

Як уже було зазначено, у двох оповіданнях, «An Agacella Or» та «The Pay Yeoman», змінюються протистояння персонажів. Це означає, що головні герої перероджуються духовно, у думках, діях тощо. Підтвердження знаходимо в оповіданнях. У творі «An Agacella Or» пара дочка – мати намагається протистояти містеру Стафорду, ледачому вгодованому чоловікові. Згодом дівчина Сесиль, покохавши

Стафорда, змушує його змінюватися духовно й фізично. Вона приймає сторону коханого, і тепер мати намагається протистояти молодим людям. Зміну відношень персонажів показуємо схематично (див. схему 4).

«A Tyrant Abdicates»

Mrs. Coit

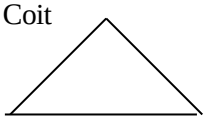

Boy Girl

Схема 1

«Jonathan Stannard's Secret Vice»

Mr. Pearson – a detective

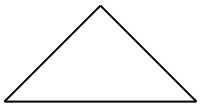

Mrs. Stannard Mr. Stannard

Схема 2

«Rose Orchid»

Lieutenant-Commander Reed – the captain of *the Helena*

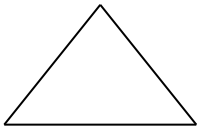

Hurley (James Moser – his wife Rita

Chief Yeoman, a deserter from *the Helena*

Схема 3

В оповіданні «The Pay Yeoman» автор зображує двох чоловіків, яких пов'язують суто ділові стосунки. Дружнє відношення скарбничого до свого писаря змінюється ненавистю, коли скарбничий дізнається, що писар пограбував його. Мати писаря, розповідаючи про життя та смерть сина, змінює ставлення до нього. Тому скарбничий вибачає писареві – він отримав своєрідну розплату за грабіж. На схемі демонструємо зміну відношень персонажів (див. схему 5).

«An Agacella Or»

1

Mrs. Wheeler her daughter Cecily

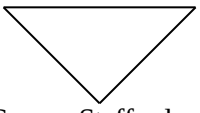

George Stafford

2

Mrs. Wheeler

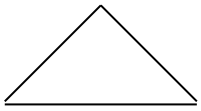

George Stafford Cecily

Схема 4

1 2

Paymaster Garway Ross Yeoman Martin Martin's mother

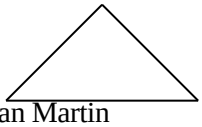

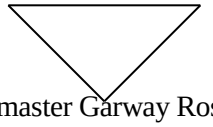

Yeoman Martin Martin's mother Paymaster Garway Ross

Схема 5

Студентам можна запропонувати зачитати уривки, які характеризують зміну настрою або поведінки певного персонажа. Послідовне повторне прочитання художнього тексту «за автором», характеристика обраного героя з опорою на схему полегшує виконання творчого завдання: уявити самого себе героєм твору та описати події з позиції обраного персонажа.

Студенти з подивом помічають, що в оповіданні «The Rope Dance» два своєрідних трикутники. У першій частині твору Рік Дагет протистоїть спочатку випадковому знайомому Хендерсону, потім – поліцейському. Перший вкрав у нього гроші, другий буде допомагати тільки за наявності грошей. Тобто формується пара пройдисвітів: знайомий – поліцейський. У другій частині Дагет та танцівниця мимоволі протиставили себе хазяїну кабаре містеру Діксону, зірвавши виступ. У цьому оповіданні автор зображує взаємовини двох пар: Дагет помітив серед глядачів свого кривдника й примусив його віддати гроші, погрожуючи поліцією. Умовно відображаємо взаємини персонажів (див. схему 6).

Незвичайними в побудові сюжету є два оповідання: «Officer and Lady» та «The Mother of Invention». На перший погляд, у творах присутні тільки два головних герої. Поглиблений аналіз художніх творів дозволяє визначити, що в розповідях наявні приховані трикутники відношень. У творі «Officer and Lady» дівчинка одночасно є поліцейським (вона грає в уявну гру навіть із грабіжником). У взаєминах персонажів є дещо комічне. Тендітна дівчинка перевтілюється кілька разів на суворого офіцера поліції і навпаки.

Змінюється тон, поведінка, лексика героїні. Грабіжник Біл Фарден не встигає слідкувати за миттєвими змінами характеру юної леді і ладен все віддати та піти геть, аби не потрапити до рук поліції.

«The Rope Dance»

Part 1

Mr. Henderson lieutenant at the Police Station

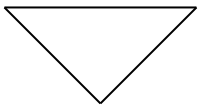

Part 2

Rick Daggett Miss Carson

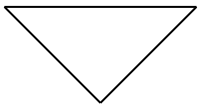

Mr. Dickson

Схема 6

У творі «The Mother of Invention» теж нібито присутні два головних герої: батько та син. Протистояння старшого та молодшого чоловіків призводить до «перевтілення» молодшого в хулігана. Поліція затримує бешкетника, який зіпсував дзвін, але депортує за місцем проживання розбещеного сина багатія. Схематично зображуємо взаємостосунки героїв (див. схеми 7, 8).

Схеми допомагають студентам чіткіше усвідомити сутність взаємин персонажів, прослідкувати зміну настрою того чи іншого персонажа. Умовні зображення взаємин героїв творів також сприяють розвитку навичок поглибленого, творчого читання художнього твору.

«Officer and Lady»

The same little girl

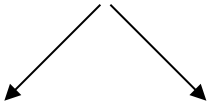

Lady Major Wentworth

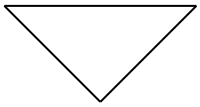

Bill Farden

Схема 7

«The Mother of Invention»

Jonathan Marston, father

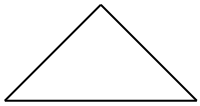

William Frederic, Son Jules Mercade, Chiromancen

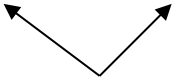

The same person

Схема 8

Упродовж роботи над змістом художніх творів студенти привчаються уважно читати й звертати увагу на подробиці. Ми рекомендуємо студентам також виписувати в зошити для домашнього читання прикметники, які характеризують персонажів. Цікаво, що позитивні герої отримують позитивні характеристики, негативні – навпаки. Отже, знов наявна полярність у відображенні героїв. Так само ми радимо знаходити в художньому тексті не тільки риси характеру, опис зовнішності певного персонажа, але й відображення його становища, настрою тощо. Пропонуємо використовувати слова та вирази з розділів «Useful Words and Expressions» та «Vocabulary». На жаль, розділ «Vocabulary» наявний не для всіх оповідань Р. Стаута, а поданих лексем недостатньо для детального зображення персонажа. У таких випадках студенти мають самостійно дібрати необхідні слова з метою поглиблення характеристики героя. Таким чином, читачі поступово засвоюють нові лексеми, навчаються використовувати їх у словесних описах людини. За бажанням можна доповнювати портрети героїв власними спостереженнями про певний характер особистості.

Висновки. Творче використання художніх текстів для домашнього читання з англійської мови допомагає студентам глибше розуміти зміст оповідань. Колективні спостереження студентів сприяють всебічному опануванню стилю письменника. Під час роботи з текстами використовуються різноманітні прийоми: систематизація спостережень, укладання схем і таблиць, читання художнього твору «за автором», характеристика обраного персонажа з опорою на схему, добір додаткових лексем та ідіом, письмова фіксація спостережень, різні форми переказу. Застосування методичних засобів у комплексі сприяє дальшому розвитку творчого мислення студентів. Подальшого дослідження потребує пошук взаємодії вказаного комплексу прийомів із іншими способами вдосконалення творчого мислення та творчої уяви: словесного малювання, моделювання ситуацій, прогнозування подій.

Література

1. Беляева М. В. Текст как цель и средство обучения иностранному языку / М. В. Беляева // Иностранные языки в школе. – 2009. – № 7. – С. 16 – 20.
2. Бердникова И. А. Развитие критического мышления на занятиях по домашнему чтению на английском языке / И. А. Бердникова // Иностранные языки в школе. – 2009. – № 1. – С. 84 – 89.
3. Горина Н. С. Работа с иноязычным художественным текстом на уроке немецкого язика / Н. С. Горина // Иностранные языки в школе. – 2011. – № 3. – С. 13 – 18.
4. Макотрова Г. В., Мельникова А. С. Использование англоязычного текста для развития учебно-исследовательской культуры старшеклассников / Г. В. Макотрова, А. С.Мельникова // Иностранные языки в школе. – 2011. – № 10. – С. 81 – 83.
5. Новикова Ю. В., Поляков О. Г. Использование интерпретации художественного текста в качестве совершенствования творческих способностей обучаемых / Ю. В. Новикова, О. Г. Поляков // Иностранные языки в школе. – 2009. – № 8. – С. 10 – 15.
6. Починок Т. В. Особенности заданий по формированию социокультурной компетенции / Т. В. Починок // Иностранные языки в школе. – 2011. – № 7. – С. 18 – 24.
7. Разуваева Т. А. Работа с иноязычным (немецким) текстом на уроках домашнего чтения в старших классах / Т. А. Разуваева // Иностранные языки в школе. – 2011. – № 5. – С. 10 – 15.
8. Стаут Рекс. Короткие рассказы / Рекс Стаут / Адаптация текста, коммент., упражнения, словарь Н. Н. Чесовой. – М.: Айрис-пресс, 2010. – 80 с.: ил. – (Английский клуб). – (Домашнее чтение).
9. http://ecomedtd.com.ua/zagalna-ta-soczalna/item/tvorche.html
10. http://www.grandars.ru/college/psihologiya/tvorcheskoe-myshlenie.html